

347.6

4-15

Հ. Կ. Կ. Կ. Կ. ԲԱՆՎՈՐՈՒՀՈՒ-ԳԵՂՋԿՈՒՀՈՒ ԲԱԺԻՆ

№ 4 ԲԱՆՎՈՐՈՒՀՈՒ-ԳԵՂՋԿՈՒՀՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 4

ԻՐԱՎԱԲԱՆՍԵԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

Ա. Ս. ԿԱԼԻԳԻՆԱ

ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

ՅԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

Ռուսերենից քարգմանեց Հ. ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ

300

2667-4Ա

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1925

1 MAR 2010

347.6
4-15

Հ. Կ. Կ. Կ. Կ. ԲԱՆՎՈՐՈՒՆԻՆԳԵՂՋԿՈՒՆԻՆԻ ԲԱԺԻՆ

№ 4 ԲԱՆՎՈՐՈՒՆԻՆԳԵՂՋԿՈՒՆԻ ԳՐԱԳԱՐԱՆ № 4

300

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՍԵՐԻՍ

2667-44

Ա. Ս. ԿԱԼԻԳԻՆԱ

ԳԵՂՋԿՈՒՅԻՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

ՅԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

1003
1921

ՌՈՇԱԿԵՆԵԿ ԲԱՐՁՐԱՆԵԿ Հ. ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՊԵՆՏԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1925

005

ԱՔ-ԲՃԺԸ

ՄԻՔԱՆԻ ԽՈՍՔ

Ընկ. Կալիգինայի այս գրքույկը շատ ոգտակար է մեր բանվորուհիների և մանավանդ գեղջկուհիների համար: Այստեղ ընկ. Կալիգինան պարզ կերպով ցույց է տալիս, թե հին կառավարութան որով ինչպիսի ծանր պայմաններում էին գտնվում ընդհանրապես կանայք, և մանավանդ գեղջկուհիները: Այնուհետև պարզաբանում է այն տարբերությունները, վոր կան բուրժուական յերկրներում և Խորհրդային Միության մեջ կանանց իրավունքների նկատմամբ: Գիրքն ավելի մանրամասն բացատրում է, թե խորհրդային որենքները ինչպես են պաշտպանում կնոջ և յերեխայի շահերը, թե ընտանեկան կյանքում և ամուսնական հարցերում ինչ փոփոխություններ են արված, ինչ որենքներ են հրատարակված, վորոնք ամեն դեպքում պաշտպանում են կնոջ շահերը և կնոջն ազատում են ընտանիքի և տղամարդու բռնություններից:

Հենց սրա համար ել ամեն մի կին, ամեն բանվորուհի և գեղջկուհի պիտի կարդա այս գրքույկը:

Մեր պատգամավորուհիների համար այս գիրքը այն մեծ նշանակություն էլ ունի, վոր կարելի յե այս գիրքը վերցնել վորպես ձեռնարկ, վորպես առաջնորդ, դասագիրք և պատգամավորական ժողովներում մաս-մաս կարդալ, բացատրել, խոսել, պարզաբանել ու հիմնովին ուսումնասիրել կնոջ դրությունը անցյալում, բուրժուական յերկրներում և խորհրդային իշխանության որով:

Հայաստանի իրականությունը հարմարեցնելու և մեր աշխատավոր կանանց համար ավելի հասկանալի դարձնելու նպատակով գրքիս թարգմանիչը բանվ.-գեղջկուհու բաժնի հանձ-

008
ԱՌ-ԲՃՕՐ

ՄԻՔԱՆԻ ԽՈՍՔ

Ընկ. Կալիգինայի այս գրքույկը շատ ոգտակար է մեր բանվորուհիների և մանավանդ գեղջկուհիների համար: Այստեղ ընկ. Կալիգինայի պարզ կերպով ցույց է տալիս, թե հին կառավարության որով ինչպիսի ծանր պայմաններում էին գտնվում ընդհանրապես կանայք, և մանավանդ գեղջկուհիները: Այնուհետև պարզաբանում է այն տարբերությունները, վոր կան բուրժուական յերկրներում և Խորհրդային Միության մեջ կանանց իրավունքների նկատմամբ: Գիրքն ավելի մանրամասն բացատրում է, թե Խորհրդային որենքները ինչպես են պաշտպանում կնոջ և յերեխայի շահերը, թե ընտանեկան կյանքում և ամուսնական հարցերում ինչ փոփոխություններ են արված, ինչ որենքներ են հրատարակված, վորոնք ամեն գեպքում պաշտպանում են կնոջ շահերը և կնոջն ազատում են ընտանիքի և տղամարդու բռնություններից:

Հենց սրա համար ել ամեն մի կին, ամեն բանվորուհի և գեղջկուհի պիտի կարդա այս գրքույկը:

Մեր պատգամավորուհիների համար այս գիրքը այն մեծ նշանակություն էլ ունի, վոր կարելի յե այս գիրքը վերցնել վորպես ձեռնարկ, վորպես առաջնորդ, դասագիրք և պատգամավորական ժողովներում մաս-մաս կարդալ, բացատրել, խոսել, պարզաբանել ու հիմնովին ուսումնասիրել կնոջ դրությունը անցյալում, բուրժուական յերկրներում և Խորհրդային իշխանության որով:

Հայաստանի իրականությունը հարմարեցնելու և մեր աշխատավոր կանանց համար ավելի հասկանալի դարձնելու նպատակով գրքիս թարգմանիչը բանվ.-գեղջկուհու բաժնի հանձ-

նարարությամբ շատ փոքր չափով փոփոխություններ ե մըտ-
ցըրել գրքի ուսերէն բնագրի մեջ: Հանված են այնպիսի
կտորներ, վոր վերաբերում են մեր յերկրում գոյություն չու-
նեցող յերևութներ, և, ընդհակառակը, ավելացրած են վորոշ
թվեր և որինակներ, վորոնք հատկապես մեր յերկրին են վե-
րաբերում: Կարծում ենք՝ գրքի հեղինակը ներողամիտ կլինի
այս խնդրում:

Հ. Ա. Ա. Ա. Ա. Բանվորուհու-Գեղջկուհու բաժին

ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ
ՅԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ.

Կապիտալիստական հասարակության հիմքը մասնավոր
սեփականությունն է, և կապիտալիստական հասարակության
մեջ բուրժուազիան ճնշում է աշխատավոր մասսաներին: Այդ
է պատճառը, վոր կապիտալիստական հասարակարգում կինը
կրկնակի յէ ճնշված—թե վորպես աշխատավոր և թե վորպես կին:

Չնայած նրան, վոր գեղջկուհին գյուղական տնտեսու-
թյան մեջ շատ խոշոր դեր եր կատարում, ելի նրան մարդ
չեյին համարում՝ վնչ ընտանիքում և վնչ ել հասարակության
մեջ: Մեր ժողովրդական առածն ել շատ լավ ցույց է տալիս
այդ բանը: Լսած կլինեք, վոր միշտ ասում են. «Մազը յերկար,
խելքը կարճ»: Սրանով ուզում են ասել, թե կինը միշտ սղա-
մարդուց խելքով ցած է, նրան հավասարվել չի կարող:

Ճիշտ է, գյուղացին ել հասարակության և պետության
մեջ ճնշված եր, շատ խիստ շահագործվում եր, բայց նա իր
ընտանիքում լիակատար տեր ու տիրական եր, իսկ գեղջ-
կուհին, վոր գյուղացու չափ ճնշված եր, իրավունքից զրկ-
ված եր հասարակության մեջ, իր ընտանիքում ել մարդ չեւ
համարվում, այլ միայն մի աշխատող ձեռք: Հենց ծնված
որից աղջիկն ընտանիքի պատուհասն եր համարվում: Գյու-
ղացին ուրախանում եր, վոր իր կովը, խոզը, ձին կամ վորե-
վե անասունը ծնում եր, բայց յերբ ինքը մի աղջիկ եր ու-
նենում, դրա համար նա չեւ ուրախանում, վորովհետեւ աղ-
ջրկա համար նա հողաբաժին չեւ ստանում, և իր տնտեսությու-
նը աղջկանից վնչ մի ոգուտ չեւ ունենում: Այն ընտանիքը,
վոր շատ աղջիկներ ուներ, կիսաքաղց կյանք եր վարում,

նրա հողերը չեյին ավելանում, իսկ աղջիկներին հագցնելու, կերակրելու, մեծացնելու և ամուսնացնելու համար ահագին ծախսեր եյին հարկավոր: Դրա համար ել այդպիսի ընտանիքն ընկնում եր վորեւէ կուլակի աղքեցության տակ, վորպեսզի նրա շվաքի տակ ապրի և կարողանա իր աղջիկներին համար ոժիտ (բաժինք) պատրաստել, վորովհետեւ ինչքան ել աղջիկը սիրուն լինեք, առանց ոժիտի «կարգին» ընտանիքում «մարդու տալ» չեյին կարող, իսկ աղջկա «տանը մնալը» շատ մեծ ամօթ ու խայտառակություն եր թե՛ ընտանիքի և թե՛ աղջկա համար:

Յեթե պատահեք, վոր մի աղջիկ աղքատության պատճառով չկարողանար մարդու գնալ, յետեւ նա հին սովորությունները վտանակութիւն անեք ու իր սիրած տղամարդու հետ ապրեք և առանց պսակվելու նրանից յերեխա ունենար, պրծնով... այդ աղջկան դուրս կըշեյին տանից և կանաչատուփեյին, կհալածեյին:

Յեւ խեղճ աղջիկը, վորպեսզի իր «խայտառակության» հետքը ծածկի, կամ ինքն իրեն եր սպանում կամ իր անմեղ զավակին եր վռնէնացնում:

Գյուղական ընտանիքում աղջկա կրթության ու դաստիարակության վրա յել այնքան ուշք չեյին դարձնում, ինչքան տղայի կրթության վրա: Ինչքան ել ընտանիքը աղքատ լինեք, ինչքան ել նեղ պայմաններում լինեք, ելի տղայի կրթության մասին մտածում եր, նրան գրել-կարդալ եր սովորեցնում, վորեւէ արհեստի յեր առաջ, վոր մի բան սովորի ու մեծանալուց հետո «մարդ դառնա, մի բանի տեք լինի»: Իսկ աղջիկը հենց իր մանկությունից ծանրաբեռնվում եր ընտանեկան այնպիսի մանր-մունք հոգսերով ու գործերով, վորոնք նրան վոչ միայն չեյին զարգացնում և աչքաբաց չեյին դաբանում, այլև, ընդհակառակն, ավելի բթացնում, թմրացնում եյին նրա միտքն ու գիտակցությունը:

Այն, ինչ վոր հին սովորություններն և ընդունված որենքների համաձայն թույլատրվում եր տղա յերեխային, այդ նույն բանն արգելվում եր աղջկանը: Յեւ այսպես—հին սովորու-

թյունների ու կրոնական նախապաշարութեան ճնշման տակ աղջիկը շատ ավելի մութ, խավար, ճնշված ու անզարգացած եր մեծանում, քան թե տղան:

Բայց ելի աղջիկը քանի դեռ աղջիկ եր, քանի չեք ամուսնանում և չեք ծանրաբեռնվում ընտանիքով, վորոշ չափով ավելի ազատ եր լինում, քան թե ամուսնանալուց հետո:

Կապիտալիստական հասարակության մեջ ամուսնությունը զանազան հաշիվների հետ եր կապված, և յերբ աղջիկն ամուսնանում եր, ընկնում եր տղամարդու իշխանության տակ, բոլորովին յենթարկվում եր իր ամուսնու և նրա ընտանիքի կամքին և միանգամայն կորցնում եր այն չնչին ազատությունը, վոր նա ունեք աղջիկ ժամանակ:

Ծնողները միշտ ել վախենում եյին, թե հանկարծ իրենց աղջիկը սրա-նրա հետ կընկնի, հարաբերություն կունենա և առանց ամուսնանալու յերեխա կծնի: Յեւ վորպեսզի այդ չպատահի, աշխատում եյին աղջկան շուտով ամուսնացնել, առանց նայելու, թե աղջիկը մեծացել ե, հասունացել և ֆիզիկապես զարգացել ե թե վոչ:

Այսպիսի վաղաժամ ամուսնությունը աղջկան ուժահատում, թուլացնում եր, և աղջիկը դեռ ջահել հասակում սկսում եր պառավել:

Գյուղական ընտանիքը միշտ աշխատում եր իր աղջկան հարուստ մարդու տալ, թեկուզ այդ մարդը ծեր լինեք, թեկուզ աղջիկը նրան բոլորովին չսիրեք, միայն թե փեսացուն հարուստ լինեք: Դրա համար ել ամուսնությունն աղջկա համար բախտավորություն չեք. այդպիսի ամուսնությունն աղջկանից խլում եր նրա ամենաչնչին ազատությունը և նրան կատալայ ստրուկ եր դարձնում:

Շատ ճիշտ ե նկատել մեր բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանը, վոր գրել ե, թե գյուղական ջահել հարսը տանը նստած մաղերը սանրում ե ու հետն ել ձենով յերգում՝

«Ախ, սե ըլի,
չքվի, փլվի
ծնված որը
աղջկա».

ցավ ու խնդում
փակված սրտում—
ծիծաղ չկա,
ախ չկա»:

Զնայած ընտանեկան այս ծանր պայմաններին, չնայած ամուսինը այդքան ճնշում էր կնոջը, բայց ելի կինը համբերությամբ տանում էր այս բոլորը, ամուսնուն չէր թողնում հեռանում, վորովհետև այսպիսի քայլ անելն անհնարին էր։ Մարդուն թողած կինը արհամարհվում, նախատվում էր և հեռացվում էր վոչ միայն իր ընտանիքից, այլ և ամբողջ հասարակութունից։ Վոչ վոք նրան տեղ չէր տալիս. իր ծնողներն էլ նրան տեղ չէին տալիս, վորովհետև մարդուն թողնելը մեծ անպատվություն էր համարվում նաև կնոջ ծնողների համար։ Մարդուն թողած կինը քաղաք գնալ, այնտեղ իր աշխատանքով ապրել չէր կարող, վորովհետև նրան անձնագիր (բաշպորտ) չէին տալիս. իսկ յեթե վորևե հնարով կինը քաղաք գնար, ամուսինը ցանկացած դեպքում կարող էր ստրաժնիկներին, վոստիկանության միջոցով նրան յետ քաշ տալ, գյուղ բերել։

Յարական կառավարությունը 1909 թվին իրավունք տվեց, վոր կնոջ անձնագիր տան՝ առանց նրա ամուսնու համաձայնության, բայց այդ որենքն էլ գեղջկուհու համար վոչ մի նշանակություն չունեի, վորովհետև վոչ վոք այդ որենքի վրա ուշք չէր դարձնում, ելի կնոջ քեֆը հարցնող չէր լինում։

Կապիտալիստական որենքներն ու դատարանը պաշտպանում էին հարուստների և ուժեղների շահերը։ Ասած է՝ «ուժեղի հետ մի կովի, հարուստի դեմ դատ մի սկսիլ»։ միևնույն է, բան չի դուրս գալ։ Իսկ գեղջկուհին ավելի ևս խեղճ ու խավար էր և որենքներից տեղեկություն չունեի. ինչ կարող էր անել, ում գանգատվեր։ Իսկ յեթե որենքից տեղեկություն էլ ունենար, կարող էր դատարան գիմել. դատարանում վոչ բանվորն էր նստած, վոչ էլ գյուղացին, վոր գեղջկուհին կարողանար ազատ գնալ, իր ցավը հայտնել, այլ նստած էր մի աղա, վորի հետ խոսելը գեղջկուհու համար խաթա յեր։ Ել ում հայտներ իր ցավը, ով կլսեր նրան։ Գեղջկուհին ցարական դատավորի աչքում մի հիմար անասուն էր. դատավորը իսկի կլսեր նրան, վոր նրա ցավ ու դարձը հասկանար ու մի ճար աներ։ Դատավորն էլ մյուս բուրժուաների նման էր մտածում, թե կինը պիտի հպատակվի իր ամուսնուն և յեթե չի

հպատակվում, չի լսում իր մարդուն և ուզում է նրանից բաժանվել, ուրեմն՝ «այդ կնոջ ճամպեն ծուռ ա, նրա վոտը դուսն ա»։ Այսպես մտածող դատավորը, պարզ է, վոր գեղջկուհուն չէր ոգնի, այլ, ընդհակառակը, նրան մեղավոր կհաներ։

Գեղջկուհին այս բոլորը լավ գիտեր. հենց այդ պատճառով ավելի լավ էր համարում լուռ ու մունջ տանել իր ցավերը, դիմանալ ամուսնու և նրա ընտանիքի բռնություններին, քան թե գնալ դատարան և ամբողջ գյուղում և շրջանում խայտառակվել։

Այսպես, ուրեմն, հասարակական կարծիքը, տնտեսական ծանր պայմանները, սոցիալական-հասարակական որենքները — այս բոլորն ստիպում էին կնոջը, վոր նա հաշտվի իր «ճակատագրի» հետ, լուռ ու մունջ ստորանա, դիմանա ամեն ճնշումի ու վիրավորանքի՝ թե ընտանիքում, թե հասարակության մեջ և թե պետության առաջ։

Շատ անգամ մարդ ու կին իրար հետ ապրում էին ինչպես ոտարներ։ Պատահում էր՝ ամուսինն իր կնոջ չէր սիրում, նրան թողնում էր, գնում ուրիշ կնոջ մոտ. և այդ նրան թույլատրվում էր։ Բայց յեթե կինը համարձակվեր ուղիղ նայել մի տղամարդու դեմքին, պրծնվ... նրան իսկույն կդատապարտեյին, կնախատեյին ու կանպատվեյին։

Յեվ ընտանեկան այս խայտառակությունը, այս կեղծիքն ու խաբեբայությունը կապիտալիստական հասարակության մեջ քողարկվում, ծածկվում էր ամուսնության «սրբությամբ»։

ՅԵԿԵՂԵՅԻՆ ԱՄՐԱՊԵՏՈՒՄ Ե ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐԱՐՈՒՆՔՆԵՐԸ.

Յեկեղեցին մեր անուսում, անգիտակից ու խավար գյուղացիության վրա շատ մեծ ազդեցություն է ունեցել. նա ամեն կերպ նպաստել է կնոջ ստրկացմանը թե կենցաղի և նիստ ու կացի մեջ և թե իրավական դրությամբ։ Յեկեղեցին է, վոր մեր ժողովրդի, հատկապես գյուղացիության մեջ այն հասկացողությունն է ստեղծել, թե կինը ստոր արարած է, վոր նա լուռ ու մունջ պետք է հպատակվի իր տիրոջը, իր ամուսնուն։

Պսակի ժամանակ յեկեղեցում ասում էյին. «Ինչպես վոր Քրիստոսը մեր յեկեղեցու գլխավորն է, այնպես ել ամուսինը իր կնոջ գլխավորն է. կինը պետք է վախենա իր ամուսնուց, պետք է հպատակվի և սիրի նրան»:

Կինը վորպես ստոր արարած, վորպես ամբողջ մարդկութեանը մեղքի մեջ գցող, մեղավոր եր համարվում և իրավունք չունեն յեկեղեցու խորանը մտնելու, իրավունք չունեն լինելու հոգևորական խաբեբա և ժողովրդի գիտակցութեանը մըթնացնող տերտեր:

Յեկեղեցին ամեն կերպ ամրապնդում եր գյուղի նախապաշարունակները, վորոնք տգիտութեան ու խավարամտութեան հետեանք էյին: Յեկեղեցին դեմ եր գնում, հակառակ եր ժողովրդի լուսավորութեանը, վորովհետեւ գիտեր, վոր յեթե գյուղացիները լուսավորվեն, ել նախապաշարունակներին չեն հավատա, կռիվ կսկսեն նախապաշարունակներին դեմ, իսկ դրանով կկռվեն և յեկեղեցու ստոր խաբեբայութեան դեմ, վորը ծառայում է կապիտալիստների, բուրժուաների շահերին:

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՒՅՆՊԵՍ ԱՇԽԱՏՈՒԾ ԵՐ ԳԵՂՋԿՈՒՀՈՒՆ
ՃՆՇՎԱԾ ՊԱՆԵԼ.

Թագավորի որենքները չէյին աշխատում վերացնել այն ստոր ու խայտառակ սովորութիւնները, վորոնք ճնշում էյին կնոջը. ընդհակառակը, այդ որենքներն ավելի ամրապնդում էյին այդ սովորութիւնները: Յարական որենսգրքի մեջ մի կետ կար, վոր պարզում եր կնոջ և իր ամուսնու իրավունքների սահմանները: Այդ որենսգրքի մեջ ասված եր. «Կինը պարտավոր է հպատակվել իր ամուսնուն, ինչպես ընտանիքի մեծավորին, պարտավոր է նրան հարգել, ամեն մի հրամանը կատարել, ամեն տեսակ ծառայութիւն անել և կապված լինել իր ամուսնու հետ»: (Որենսգրքի I մաս, 10 գլուխ. 107 յերես): Նույն գրքի 108 յերեսում գրված է. «Կինը պարտավոր է հպատակվել իր ամուսնու կամքին»: Ապա՝ նույն որենսգրքի 109 և 1202 յերեսներում գրված է. «Յերբ ամուսինը մի տեղից փոխադրվում է մի ուրիշ տեղ, կինը պարտավոր է

հետեւել նրան», «Կինը չի կարող վորեւ տեղ աշխատանքի վարձվել, առանց իր ամուսնու թույլտվութեան»:

Թագավորական որենքները պաշտպանում էյին ուժեղների շահերը: Ճիշտ այդպես ել, այդ որենքները տղամարդու իրավունքներն ավելի բարձր էյին համարում կնոջից, վորովհետեւ կինը մարդկութեան ավելի թույլ մասն եր, և որինական էյին համարում այն դրութիւնը, վոր կինը հպատակ և յենթարկված լինի տղամարդուն՝ թե ընտանիքում և թե հասարակութեան մեջ:

Գեղջկուհու շահերը թագավորական որենքներով վոչ միայն չէյին պաշտպանվում, այլ, ընդհակառակն, ամեն կերպ կրճատվում և սահմանափակվում էյին նրա իրավունքները՝ թե ընտանիքում, թե հասարակութեան մեջ և թե պետութեան առաջ:

1905 թվից հետո, յերբ սկսեցին ծավալվել գյուղացիական շարժումները, պահանջ գրվեց, վոր գեղջկուհուն ել իրավունք տրվի հողաբաժին ստանալու, և վոր գեղջկուհին ել իրավունք ունենա ձայն տալու ժողովներում, գյուղապետների (քոլխով) և շրջանային վարչութիւնների ընտրութեան ժամանակ: Բայց պետական սենատը այս պահանջին պատասխանեց, թե կանայք ընտանիքում վոչ մի իրավունք չունեն, և գյուղական հիմնարկներում ել ընտրական պաշտոն վարել կամ ընտրել չեն կարող:

Չնայած նրան, վոր թե յեկեղեցին և թե պետութիւնը ամեն կերպ աշխատում էյին ընտանեկան այդպիսի դրութիւնն ամուր պահել, — վորովհետեւ դա կապիտալիստական հասարակարգի հիմքն եր. — այնուամենայնիվ 1914 թվի պատերազմը մեծ փոփոխութիւն մտցրեց ընտանեկան և ամուսնական կյանքում:

Տղամարդու պատերազմ գնալը կործանեց վոչ միայն պսակի կեղծ սրբութիւնը, այլև, ավերելով գյուղական տընտեսութիւնը, շարժեց նաև հին ստրկատիրական ընտանիքը, վորը հիմնված եր բռնութեան և ստրկութեան վրա:

Պատերազմի հետեանքով շատացան «ապրիլի ծնունդները» (առանց պսակվելու յերեսա բերելը): Պետութիւնն

ստիպված յեղավ զիջել և զինվորական մթերափայ (պայով) տալ զինվորներին «անպսակ» կանանց ու նրանց «ապորինի» զավակներին: Այսպիսով ինքը պետութիւնն ստիպված յեղավ պսակի հիմունքները խախտել: Բայց այս բոլորը դեռ ելի կնոջը իրավունքներ չեր տալիս, սրանով կինը չեր ազատվում ճորտութիւնից՝ վոչ ընտանիքում և վոչ պետութիւն մեջ: Միայն Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն իսկապէս ազատագրեց աշխատավոր կնոջն ու գեղջկուհուն և նրա իրավունքները բոլոր հարցերում հավասարեցրեց տղամարդու իրավունքներին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԸ ԱԶԱՏԱԳՐԵՅ ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ.

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը վերջնականապէս վոչընչացրեց թագավորական որենքները, վորոնք կնոջ իրավունքները սահմանափակում էին և նրան հպատակեցնում տղամարդուն:

Խորհրդային որենքներն ամբողջապէս պաշտպանում են աշխատավոր բնակչութիւն շահերը և մասնավորապէս հովանավորում են բանվորուհու և գեղջկուհու շահերին:

Աշխարհիս յերեսին վոչ մի ուրիշ յերկիր չկա, ուր կնոջ իրավունքներն այն չափով հավասարեցրած լինեն տղամարդու իրավունքներին, ինչպէս այդ արված է Խորհրդային աշխարհում: Ընկ. Լենինն ասում էր. «Մեզ մոտ, Ռուսաստանում չկա կնոջ ցած, ստոր ու զգվելի իրավազրկութիւնը, կամ անհավասար իրավունքներ ունենալը, վոր մնացել է ճորտատիրական ժամանակներից, և վոր վերահաստատեցին, պահեցին ամբողջ աշխարհում շահամոլ բուրժուազիան և ախմար ու սարսափահար մանր բուրժուազիան»:

Մեր Հիմնական Որենքը՝ Սահմանադրութիւնը, բանվորուհիներին ու գեղջկուհիներին Խորհրդային Միութիւն բոլոր աշխատավորների հետ հավասար իրավունքներ է տալիս՝ թե հասարակութիւն մեջ, թե ընտանիքում և թե պետութիւն մեջ: Բայց Խորհրդային իշխանութիւնը վոչ միայն հավասար իրավունքներ է տալիս, այլ և աշխատում է առաջ քաշել կնոջը:

վոր նա մասնակցի քաղաքականութիւն, հասարակական աշխատանքներին, վորպէսզի կարողանա ոգտագործել իր իրավունքը: Չուր չէ, վոր ընկ. Լենինն ասել է. «Բայց իրզմի և Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւն գլխավոր անելիքներից մեկն էլ այն է, վոր քաղաքականութիւն և հասարակական աշխատանքներին մասնակցի անի նրանց, ովքեր ամենից շատ են ճնշված յեղել կապիտալիզմի ժամանակ»: Կապիտալիստները նրանց ճնշում, խաբում ու թալանում էին, և այդ ճնշումը, այդ խաբելութիւնն ու թալանն անխուսափելի յեր, քանի վոր գոյութիւն ունէր հողի, գործարանների ու ֆաբրիկաների մասնավոր սեփականութիւնը:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը վոչնչացրեց գործարանի, զավոդի ու հողի մասնավոր սեփականատիրութիւնը և հենց դրանով էլ կապիտալիստներից խեց այն թունավոր զենքը, վորով նրանք ճնշում էին աշխատավորներին:

Բայց չէ՞ վոր գեղջկուհին կապիտալիստական կարգերում ճնշված էր վոչ միայն յեղած որենքներով ու իրավազրկութեամբ, այլ և տնային ու ընտանեկան աշխատանքներով ու հոգսերով: Ընկեր Լենինն ասում է, վոր «կապիտալիզմի ժամանակ կինը ճնշված էր կրկնակի՝ մեկ գոյութիւն ունեցող կարգերով, մեկ էլ, վոր ամենագլխավորն է, կինն ստրկացած էր ընտանիքում, վորովհետեւ այնտեղ նա ծանրաբեռնված էր ամենասե, ամենածանր և ամենից ավելի շատ բթացնող ընտանեկան մանր-մունր աշխատանքներով ու հոգսերով»:

Մեր Խորհրդային որենքն աշխատում է գեղջկուհուն հավասարեցնել տղամարդու հետ վոչ միայն քաղաքական իրավունքներով, այլ և տնտեսական դրութեամբ:

Մեր հողային որենքներով գեղջկուհին էլ իրավունք ունի հողաբաժին ստանալու, նա կարող է տան տեր դառնալ, իր ընտանիքում հավասար իրավունք ունի պահանջելու, վոր ունեցած-չունեցածը բաժանեն, իր բաժինը տան, և կարող է առանձնանալ այն ընտանիքից, ուր մինչև այդ ապրում էր, իսկ ռանձնանալ այն ընտանիքից, ուր մինչև այդ ապրել է: Վորպէս այժմ, այս կամ այն պատճառով, չի ուզում ապրել: Վորպէս ընտանիքի հավասարաիրավունք և հավասարաբաժնի մի անդամ,

բաժանվելիս նա կարող ե հավասար մաս ստանալ ընտանիքի ամբողջ հարստությունից:

Խորհրդային որենքները գեղջկուհուն հավասարաիրավունք ու հավասարաբեք անդամ են դարձնում թե ընտանիքում, թե հասարակության մեջ և թե պետության առաջ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ-ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՈՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Բուրժուական և վոչ մի յերկիր, նույնիսկ ամենադեմոկրատականը, իր որենսդրությամբ այնքան չի ազատագրել կնոջը ընտանիքում և ամուսնական հարցերում, ինչքան ազատագրել է մեր խորհրդային որենսդրությունը:

Խորհրդային իշխանության ամուսնական-ընտանեկան իրավունքը վոչ միայն չի պակասեցնում կնոջ իրավունքը, այլ, ընդհակառակը, առաջին հերթին պաշտպանում է մոր և, վոր գըլխավորն է, նրա զավակների շահերը:

Ընտանեկան-ամուսնական որենսդիրքը վերջնականապես վերացնում է «պսակի սուրբ արարողությունը», վոր կատարվում էր յեկեղեցիներում, և վորի միջոցով ավելի շատ եյին ստրկացնում բանվորուհուն և գեղջկուհուն:

Խորհրդային Միության մեջ ամուսնությունը տղամարդու և կնոջ կամավոր համաձայնությունն է: Ամուսնության ժամանակ մեր յերկրում միայն այն են նկատի ունենում, վոր պաշտպանեն մոր և վորդու իրավունքները:

Որինակ՝ ամուսնանալու համար հարկավոր է, վոր ամուսնացողները չափահաս լինեն (տղամարդը 18 տարեկանից փոքր չպիտի լինի, իսկ աղջիկը՝ 16 տարեկանից): Ամուսնացողները շատ մոտ ազգականներ չպետք է լինեն, պետք է առողջ լինեն և, վոր ամենազլխավորն է, պետք է յերկուսն ել համաձայն լինեն իրար հետ ամուսնանալու: Առանց դրան ամուսնությունը կատարվել չի կարող:

Մեր խորհրդային որենսդրությունը կռվում է այն բոլոր նախապաշարմունքների դեմ, վորոնք ստորացնում, խայտառակում են կնոջը և շատ անգամ ստիպում են ինքնասպանություն կամ վորդեսպանություն կատարել:

Մեզ մոտ՝ Խորհրդային Միության մեջ, չկան անպսակ կանայք, սիրականներ և ուրիշ այդպիսի խայտառակ անուաներ, վոր սարքել եյին աշխատավորների թշնամիները հին, փտած կապիտալիստական աշխարհում:

Այն կինը, վոր մի տղամարդու հետ մոտիկ հարաբերությունների մեջ է, նրանից յերեխաներ ունի, աշխատում է նրա հետ միասին մի տնտեսության մեջ, նա արդեն այդ տղամարդու կինն է, նրա բարեկամն ու կյանքի ընկերը, և վոչ այդ տղամարդը և վոչ մի ուրիշը հասարակության կամ պետության մեջ չեն կարող այդ կնոջը վիրավորել կամ անպատվել:

Այն կինն ու տղամարդը, վոր իրար հետ են ապրում, բայց «Զագս»-ում ցուցակագրված չեն, կարող են ուզած բոպելին ցուցակագրվել վորպես ամուսիններ:

«Զագս»-ում ցուցակագրվելը նրա համար է հարկավոր, վորպեսզի յերբ կինն ուզենա հաստատել, թե այս ինչ մարդն իր զավակի հայրն է, առանձին նեղություններ քչաշի և կամ բաժանվելու դեպքում՝ կարողանա յերեխայի համար ապրուստի միջոց ստեղծել: Ցուցակագրելը զլխավորապես նրա համար է, վոր պաշտպանվեն մոր և յերեխաների տնտեսական, նյութական շահերը:

Գյուղում կյանքն առաջ է գնում: հին տերտերական պսակները կամաց-կամաց վերանում են, և գյուղում տարածվում է քաղաքացիական ամուսնությունը: Մի գեղջկուհի պատգամավորուհի գրում է.

«Յես արդեն յերկու յերեխա ունեմ. բայց մեր գեղի տերտերը ամեն անգամ ինձ պատահելիս հարցնում է, թե յերբ պետք է պսակվեմ: «Զլինի՞ թե մենակ «Զագս» գնալով բանը վերջացնելու յես,—ասում է,—եղպես չի կարելի, յեկեղեցու պսակը ուրիշ բան ա, նա յերկնային աստծուց ա գալի, յեկեղեցու պսակը պինդ ա լինում»: Յես հարցնում եմ, թե՞ պսակելու համար ի՞նչ կառնես. ասում է՝ 4 փութ ցորեն: Միտք արի, միտք, ինքս ինձ ասեցի.—Յես մեր գեղի առաջին պատգամավորուհին եմ, յես չեմ գնալ յեկեղեցում պսակվելու, բայց վորպեսզի իմ ամուսնանալը մի բանով հայտնի դարձնեմ, կհավա-

քեմ մեր գեղի պատգամավորունհինքերին ու մեր հարեան կանանց մի թեթե հաց-մաց կուտենք, հետո յեղ՝ «Հայաստանի աշխատավորունհի»-ն կվերցնեմ, մի լավ կկարդամ, կխոսենք, զրույց կանենք, վերջն ել «Հայաստանի աշխատավորունհի» թերթին կբաժանորդագրվեմ և մեր գեղի խրճիթ-ընթերցարանին կտամ: Եսպես մտածեցի, եսպես ել արի, և սրանով իմ պսակվելու պատմությունն ել վերջացավ, մեր տերտերի գլխացավանքն ել»:

Ահա այսպես ե գրում պատգամավորունհին: Յեվ այս մենակ մեկը չե. այսպես սկսել են մտածել շատ գեղջկունհինք: Նրանք սկսել են հասկանալ տերտերների խաբեբայությունը և դրա համար ել պսակվելիս մենակ «Զագս»-ում ցուցակագրվելով ել հաշիվը վերջացնում են:

Ամուսնությունը խորհրդային աշխարհում վոչ կնոջը առավելություն ե տալիս, վոչ ել նրա իրավունքները պակասեցնում ե:

Ամուսնությունը չի խառնում մարդու և կնոջ ունեցածները: Ինչ վոր տղամարդն ունեցել ե մինչև պսակվելը, այդ մնում ե իբր նրա սեփականություն, իսկ ինչ վոր կինն ե բերել իր հետ (հագուստ, տնային իրեր և այլն), այս ել մնում ե իբր կնոջ սեփականություն, և բաժանվելու ժամանակ ամուսինը վոչ մի դեպքում չի կարող կնոջ ունեցածը ձեռքիցն առնել:

Իսկ այն ամենը, ինչ վոր ամուսինները ձեռք են բերել պսակվելուց հետո, միասին աշխատելով, այդ բոլորը յերկուսի սեփականությունն ե համարվում և բաժանվելու ժամանակ հավասար բաժանվում ե ամուսինների և յերեխաների միջև: (Այս դեպքում նկատի չի առնվում, թե միասին ապրելիս կինը ինչով ե զբաղված յեղել՝ ընտանեկան գործերով, թե դուրսը աշխատելիս ե յեղել): Կնոջ բաժինն այնքան ավելի շատ ե լինում, վորքան նա յերկար ե ապրել ամուսնու հետ և վորքան ավելի շատ յերեխաներ ունի:

Մարդն ու կինը, թե ամուսնանալիս և թե ամուսնանալուց հետո, միասին ապրելու ժամանակ, կարող են իրենց ու-

նեցածի մասին իրար հետ ամեն տեսակ պայման կապել: Բայց յեթե այդ պայմանը կնոջ կամ մարդու ունեցվածքային իրավունքները կրճատում ե, նա պարտադիր չի կարող լինել վոչ ամուսինների և վոչ մի յերրորդ անձնավորության համար, և ուզած ընկերին նրանք կարող են հրաժարվել այդ պայմանը կատարելուց:

Այս կետը պարզ կերպով պաշտպանում ե թույլ կողմի շահերը. իսկ վորովհետե թույլ կողմը մեծ մասամբ լինում ե կինը, ուրեմն պարզ ե, վոր այս կետը պաշտպանում ե կնոջ շահերը:

Չին ժամանակ մարդը չեք քաշվում իր հիվանդ և աշխատանքի ընդունակությունից զրկված կնոջը փողոց նետելուց: Որենք-ները չեյին պահանջում, վոր տղամարդը միքիչ խղճմտանք ունենա դեպի կինը՝ վորպես գեպի կին և մայր:

Մեր որենքները պաշտպանում են աշխատանքի ընդունակությունը կորցրած և գործազուրկ կնոջը: Որենքն ասում ե. «Կարիքի մեջ յեղող, աշխատանքի ընդունակությունից զրկված ամուսինն իրավունք ունի մյուսից (իր ամուսնուց) ստանալու ապրուստի միջոց, յեթե դատարանը կվորոշի, վոր ամուսինը կարող ե ոգնել նրան»:

Բայց վորպեսզի նյութական պայմանները չստիպեն կնոջը, հակառակ իր կամքի, իր գոյությունը պահելու համար, ապրել իր մարդու հետ, դրա համար որենսդիրքն ասում ե. «Կարիքի մեջ յեղող կինը իրավունք ունի նպաստ (ապրուստի միջոց) ստանալու իր ամուսնուց և բաժանվելուց հետո, մինչև վոր պայմանները կփոխվեն» (մինչև կինը մարդու կգնա կամ աշխատանքի կկանգնի):

Խորհրդային յերկրում մարդն ու կինը յեթե չեն ուզում իրար հետ ապրել, առանց իրար նեղություն տալու, շատ հեշտությամբ, ազատ ու արագ կերպով կարող են իրարից բաժանվել: Չե՞ վոր բոլորիս համար պարզ ե, վոր զոռով իրար սիրել չի կարելի: Ինչ ուզում ես արա, յեթե մարդն ու կինը իրար չեն սիրում, ուրեմն պարտադիր իրար հետ պահելը միտք չունի:

Այս բանի համար հին որենքները շատ պարզ որինակ են տալիս: Ամուսինները պարտավոր եյին անպատճառ իրար հետ ապրել: Իհարկե, որենքն ասում եր՝ պետք է իրար հետ ապրել իրար սիրելով և հաշտ ու խաղաղ: Տանից հեռացած կնոջը զոռով բերում եյին նորից ամուսնու տունը: Բայց դրանից ինչ եր դուրս գալիս—վռչին: Ահա այսպես եր լինում: Դատարանը վորոշում եր, վոր տանից հեռացած կնոջը յետ տանեն ամուսնու տուն: Դատական կատարածուն (սուղբերի պրիստավը) գեղջկուհուն բերում եր մարդու տուն և դատարանի տված թղթի վրա գրում եր, թե դատարանի վորոշումը կատարված է: Գրում եր և հեռանում, իսկ նրա յետից հեռանում եր և գեղջկուհին: Ամուսինը նորից դիմում եր սուղբերի պրիստավին, բայց սա պատասխանում եր, վոր ինքն իր պարտականութունը արդեն վերջացրել է, դատարանի վճիռը կատարել է, իսկ յեթե կինը նորից հեռացել է, թող գյուղացին նորից դատարան դիմի:

Բանից դուրս է գալիս, վոր գեղջկուհուն իր տունը բերելը բավական չեր. հարկավոր եր և մի ուրիշ բան, մի ուրիշ ուժ, վոր նրան մարդու մոտ պահեր: Ու չնայած որենքներին, չնայած հասարակության վատ վերաբերմունքին, կինը ելի չի կարողանում մնալ իր չսիրած ու զգվելի մարդու մոտ:

Հին ժամանակ, յեթե նույնիսկ մարդ ու կին տեսնում եյին, վոր իրար հետ ապրել չեն կարողանում և իրար զուր տեղը չտանջելու համար ուզում եյին իրարից բաժանվել, ելի չեյին կարող բաժանվել: Ահագին ծախս ու նեղություն եր հարկավոր իրարից բաժանվելու համար. և պարզ է, վոր միայն հաբուսաները կարող եյին անել այդ քայլը:

Գյուղացին, մանավանդ գեղջկուհին, համարյա թե յերբեք չեր կարող բաժանվել իր չսիրած ամուսնուց: Յեւ յեկեղեցին և՛ հասարակությունը արգելք եյին դնում նրա առաջ ու գեղջկուհուն խրատում եյին. «Ո՛ւր պիտի գնաս. յերևի աստված է ցանկանում, վոր դու չարչարվես. աստված ում վոր սիրում է, նրան չարչարում է, նա քեզ վրա՝ ծանր խաչ է գրել, ո՛ւրեմն պետք է առանց բողոքելու տանես այդ խաչը:

կյանքից դժգոհելը մեծ մեղք է»: Այսպես եյին խրատում ու ներշնչում գեղջկուհուն: Յեւ յեկեղեցն ստիպված տանում եր այդ ծանր խաչը մինչև մահ, թառամում եր ամուսնու և ընտանիքի բռնակալ լծի տակ:

Այժմ, խորհրդային Միության մեջ յեթե յերկու ամուսիններն ել համաձայն են իրարից բաժանվելու, հարկավոր է միայն այդ մասին հայտնել «Ձագս»-ին, և ամուսնությունը շատ հեշտությամբ, շուտ և առանց վորեւ գովարություն կլուծվի:

Պսակը կարող է քանգվել նաև ամուսիններից մեկի ցանկությունամբ, միայն դատարանի միջոցով:

Ամուսնությունն ազատ դարձնելու հանգամանքը այն լավ կողմն ունի, վոր վոչ տղամարդը և վոչ կինը չեն վախենում ամուսնանալուց, վորովհետև յեթե ամուսնությունից հետո տեսնեն, վոր իրար հետ չեն հարմարվում, չեն կարողանում ապրել, ազատ կերպով կարող են բաժանվել իրարից: Այժմյան որենքը նպաստում է ամուսնության շատանալուն: Որինակ՝ Ռուսաստանում 1911-ից—14 թիվը ամուսնացել են 600-ից մինչև 650 հազար զույգ, իսկ 1921-ից—1922 թիվը ամուսնացել են 900 հազար զույգ:

Ուրեմն խորհրդային որենքի ժամանակ 2 տարում մեկ ու կես անգամ ավելի յեն ամուսնացել, քան հին կառավարության ժամանակ՝ 4 տարում:

Ճիշտ նույնպես ել մեզ մոտ Հայաստանում վերջին տարիներս (խորհրդային իշխանության հաստատվելուց հետո) ավելի շատ են ամուսնանում, քան թե առաջ:

Մյուս կողմից տարեցտարի ավելի շատերն են ամուսնության համար «Ձագս»-ին դիմում. այսպես, որինակ՝ Հայաստանի 9 գավառներում 1923 թվին «Ձագս»-ում ցուցակագրվել է 5339 ամուսնություն, 1924 թվին,—7385, իսկ 1925 թվի առաջին կիսամյակում՝ 4439. այս թվերը ցույց են տալիս, վոր տարեցտարի ավելի շատերն են «Ձագս»-ին դիմում ամուսնություն համար:

Այժմ ամուսնությունը մեծ մասամբ կատարվում է ամուսնացողների համաձայնությունամբ, դրա համար ել, չնայած

բաժանվելու ազատութիւն կա, բայց նոր ամուսնացածներին շատ քչերն են բաժանվում իրարից:

Հայաստանում ևս ամուսնալուծութեան մասին յեղած թվերը ցույց են տալիս, վոր տարեցտարի քչանում է ամուսնալուծութիւնը. 1923 թվին բաժանվել են 494 զույգ, 1924 թվին՝ 381, իսկ 1925 թվին կիսամյակում՝ 273:

Հեղափոխութիւնից անմիջապէս հետո խիստ շատացան բաժանվելու դեպքերը, վորովհետեւ հեղափոխութիւնից առաջ ամուսնացածներից շատ շատերն իրենց կամքով չեյին ամուսնացել: Նրանց ամուսնացրել էին ծնողները—զանազան հաշիվներով, առանց ամուսնացողի կամքը հարցնելու: Դրա համար էլ, հեղափոխութիւնից հետո, հենց վոր իրավունք է տրվում բաժանվելու, իրար չսիրող, իրարից դժգոհ ու զոռով ամուսնացրած զույգերն սկսում են բաժանվել:

Այդ մասին մի գործարանի պատգամավորուհի գրում է. «Ամբողջ կյանքս յես մաշել եմ իմ գաղան մարդու բռնութիւնների տակ: Շատ անգամ գիշերները լաց լինելով եմ լուսացրել: Ինձ ծեծում էր, հարբած տուներ գալիս, հայհոյում, զոռում, գոռգոռում, հետո յել սկսում մազերիցս քաշքշել ու ծեծել, վոտի տակ դցել, տրորել: Ամեն տեսակ տանջանք ու վիրավորանք տալիս էր ինձ, և բոլորը զուր տեղից, իսկ յես ստիպված էյի նրա հետ ապրել, վորովհետեւ որենքը չեր թողնում, վոր բաժանվենք. առանց որենքի յեթե յես թողնեյի, հեռանայի, վոչ մի տեղ ինձ չեյին ընդունի, և յես անոթի-ծարավ կմնայի: Բավական է, այժմ մեր վերկութիւնն է հասել. խորհրդային իշխանութիւնը մեզ ազատութիւն տվեց, և յես հիմա բաժանվում եմ իմ ամուսնուց, ել նրա հետ ապրել չեմ կարող, չեմ ուզում»:

Իհարկե, յերբ վոր բաժանվելը հեշտացավ, շատ անգամ տղամարդիկ այդ բանից ուզում են ոգտվել, և ոգտվում ել են: Որինակ՝ գիտեն, վոր հեշտութեամբ կարող են բաժանվել, ամուսնանում են մի աղջկա հետ, միքիչ ապրում ու բաժանվում: Բայց խորհրդային որենքն այդ բանի դեմ կվռում է և ամբողջապէս պաշտպանում է կնոջ ազատութիւնը և նրա տնտեսական շահերը:

ՅԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Ընտանեկան և ամուսնական որենքներից ամենազխտավորը և ամենահիմնականն այն է, վոր այդ որենքները լիովին պաշտպանում են յերեխաների շահերն ու իրավունքները:

Մինչև չափահաս դառնալը ծնողները պարտավոր են պահել և դաստիարակել իրենց յերեխաներին:

Յերեխային առանց խնամքի թողնելը համարվում է հանցանք, և յերեխային անխնամք թողնող ծնողը պատժվում է որենքով:

Խորհրդային յերկրում յերեխան վոչ թե ծնողի, այլ հասարակութեան սեփականութիւնն է համարվում, այդ պատճառով ել ծնողներն իրենց յերեխաներին պիտի պատրաստեն հասարակական և պետական ոգտակար գործունեյութեան համար:

Կոմմունիստական կուսակցութիւնը և խորհրդային իշխանութիւնն ուզում են այնպէս լինի, վոր յերեխաները դաստիարակութիւն ստանան պետութեան հաշիւին: Բայց վորովհետեւ մեր իշխանութիւնն աղքատ է, և հենց իրենք աշխատավորներն ել կազմակերպված չեն, դրա համար ել բոլոր յերեխաներին չի կարելի հասարակական ու պետական դաստիարակութեան տակ առնել: Այս է պատճառը, վոր մատաղ սերնդի դաստիարակութիւնը գցած է ծնողների վրա:

Յեթե ծնողներն իրենց զավակին հարկավոր դաստիարակութիւնը չեն տալիս, այլ, ընդհակառակը, ֆիզիկապէս ու բարոյապէս այլասերում են նրանց, այդպիսի ծնողները մեր որենքներով դատարանի միջոցով կարող են զրկվել ծնողական իրավունքներից:

Բայց ծնողական իրավունքներից զրկվելով՝ նրանք չեն ազատվում իրենց յերեխաներին ապրուստի միջոց տալու պարտականութիւնից:

Խորհրդային որենքով ամուսնալուծութիւնը (պսակի քանդելը, բաժանվելը) պիտի չծանրացնի յերեխայի նյութական-տնտեսական դրութիւնը: Յերեխան հոր մոտ կմնա

թե մօր մօտ — միևնույն է, նա պիտի իրեն ապրուստի միջոցն ստանա:

Բաժանվելու ժամանակ դատարանն է վորոշում, թե յերեսխան ամուսիններից վորի մօտ պիտի մնա. և այդ վորոշումն արվում է անպատճառ յերեսխանի ոգտին: Յերբ յերեսխան թողնելով է ծնողներից մեկի մօտ, գրանով մյուսը չի ազատվում իր յերեսխանին ապրուստի միջոց տալուց, մինչև յերեսխանի չափահաս դառնալը:

Պետութիւնն ամեն կերպ ոգնում է ծնողներին յերեսխանին ապահովելու գործում և նա թեթեւացնում է ապահովման միջոցների գանձումը: Ապրուստի միջոց ստանալու համար դատարան տված դիմումներն ազատվում են դատարանական և այլ ծախսերից և նման դիմումները կարող են տրվել հայցվորի (դատարանի դիմողի) կողմից՝ հենց իր բնակութեան տեղում:

Ինչ վոր վորոշվում է յերեսխանի պահպանման համար ստանալ, այդ պահանջվում է առաջին հերթին, և հետո միայն նրանից պահանջվում են ուրիշ պետական հարկեր, տուրքեր և այլն:

Խորհրդային որենքով բոլոր յերեսխաններն իրենց ծնողների վերաբերմամբ, հասարակութեան մեջ ու պետութեան առաջ, միևնույն իրավունքներն ունեն. Այստեղ նկատի չի առնվում նրանց ծնողների ամուսնութեան «Ձագս»-ում ցուցակագրված լինելն ու չլինելը:

Եւ «ապօրինի ծնված» յերեսխաններ չկան: Այս հարցում խորհրդային և բուրժուական որենքների մեջ շատ մեծ տարբերութիւն կա: Որինակի համար՝ Ֆրանսիայի որենքով այն կինը, վոր ապօրինի զավակ ունի, իրավունք չունի դատարանի միջոցով պահանջելու, վոր յերեսխանի հայրն իր զավակին պահելու միջոց տա: Հայրը յեթե ցանկանա, կարող է ոգնել, բայց մայրն իրավունք չունի դատարանին դիմելու:

Յեթե մի կնոջ և տղամարդու իրար հետ ապրելը ցուցակագրված չէ «Ձագս»-ում, բայց կինն արդեն այդ մարդուց յերեսխան ունի, կարող է դիմել «Ձագս», վոր հաստատեն յերեսխանի հոր ով լինելը: Յերբ «Ձագս»-ն այսպիսի դիմում է ստանում, դիմումի մեջ ցույց տված մարդուն հայտնում է, վոր նա այս-

ինչ կնոջ յերեսխանի հայրն է: Յեթե 2 շաբաթվա ընթացքում այդ մարդը չի հայտնում, թե ինքը չի այդ յերեսխանի հայրը, կնոջնակե արդեն նա ընդունում է, վոր իսկապես նրա հայրն է, և իր վրա յե վերցնում հայրական բոլոր պարտականութիւնները: Բայց ցույց տված հայրը կարող է հրաժարվել, չընդունել, վոր այդ յերեսխան իրենն է: Այդպիսի դեպքում գործը տրվում է դատարան: Դատարանը հաստատում է, թե ով է յերեսխանի հայրը և հայրական բոլոր պարտականութիւնները դնում է նրա վրա:

Շատ հայրեր ոգտվում են այն հանգամանքից, վոր կարող են հրաժարվել, թե իրենք են այս-ինչ յերեսխանի հայրը: Շատ անգամ, վորպեսզի յերեսխանին պահելու համար փող տալուց ազատվեն, հայրը սովորեցնում է իր ծանոթ ու բարեկամ տղամարդկանց, վոր նրանք դատարանում հաստատեն, թե յերեսխանի մայրն իրենց հետ ել մոտիկ հարաբերութիւններ ե ունեցել, այսինքն՝ իրենց հետ ել է ապրել: Բայց մեր խորհրդային յերկրի որենքներն այդպիսի դեպքերում ել յերեսխանի պահպանման ապահովելու ճամպայէն գտնում: Այդ դեպքում վկաների վրա ևս պարտք է դրվում, վոր բոլորը միասին տան յերեսխանի ապրուստի միջոցները: Այս նշանակում է, վոր յերեսխանի հայրը համարվում է մեկը, բայց մյուսներն ել հոր միջոցով տալիս են իրենց բաժինը յերեսխանին պահելու և կրթութիւն տալու համար: Տղամարդիկ կոլլեկտիվ (խմբովին) պատասխանատվութեան են յենթարկվում նաեւ այն դեպքում, յերբ իսկապես վոր հղիանալու ժամանակ կինը ապրել է (հարաբերութիւն է ունեցել) միքանի տղամարդու հետ, դրա համար ել դատարանը ճիշտ վորոշել չի կարող, թե այդ տղամարդկանցից վորինն է ծնված յերեսխան:

Ընդհանրապես պետք է ասել, վոր խորհրդային իշխանութիւնն իր որենքներով միշտ պաշտպանում է յերեսխանների շահերը: Այս նպատակով նա ընտանեկան և ամուսնական որենքների նոր նախագծի մեջ մի գլուխ է մտցնում՝ վորդեգրութեան մասին, վորով և քչացնում է անապաստան յերեսխանների թիվը:

Վորդեգրած յերեխաներն ամեն տեսակետից հավասար-
վում են հարազատ յերեխաներին:

Խորհրդային որենսդրությունը կնոջ իրավունքներն ամեն
կողմից հավասարեցնելով աղամարդու իրավունքներին, նրան
վերջնականապես ձորտությունից ազատագրելու առաջին քայլն է
անում միայն: «Խորհրդային իշխանությունը բոլորովին վերացրել
է կնոջ զգվելի, ստոր ու կեղծավոր անհավասարությունը ընտա-
նեկան, ամուսնական և յերեխայի վերաբերմամբ ունեցած հար-
ցերում: Բայց դա դեռ կնոջ ազատագրման առաջին քայլն է:
Սակայն և վոչ մի բուրժուական յերկիր, նույնիսկ ամենադե-
մոկրատականը, չի հաժարձակվել այդ առաջին քայլն անել:
Չի հաժարձակվել, վորովհետև վախեցել է սուրբ մասնավոր սե-
փականությունից»: (Լենին):

ԳԵՂՋԿՈՒՀՈՒ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄՍ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ՅԵՎ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ.

Դեռ մինչև հիմա յել մեր գյուղերում գոյություն ունեն
հին կարգերը, քարացած սովորություններն ու նախապաշար-
մունքները: Ընտանիքի խավար ու հետադեմ վերին շերտը
(մեծահասակները) չի թողնում, վոր ընտանեկան-կենցաղա-
յին (նիստուկացի) ձևերը փոխվեն: Կինը դեռ մեծ մասամբ
ընտանիքում հավասար իրավունքներ չունի: Բայց հին ընտանիքի
հիմքերն արդեն քանդվում են, նրա մեջ նոր տարածաշնություն-
ներ են մտնում:

Կինն ել, վորպես ընտանիքի հավասարաիրավունք ան-
դամ, մյուսների պես ուզում է, վոր իրենց տնտեսությունը
լավանա: Նա աշխատում է մասնակցել տնտեսական-ընտանե-
կան բոլոր հարցերի լուծմանը: Նա սկսում է մասնակցել գյու-
ղի հասարակական աշխատանքներին: Գեղջկուհու մտավոր հաս-
կացողությունները և նրա ակտիվությունը կամաց-կամաց բար-
ձրանում է: Առաջավոր գեղջկուհին աշխատում է ստեղծել
տնտեսության նոր ձևեր և փոխել ընտանեկան-կենցաղային
հարաբերությունները: Նա ընտանիք է մտցնում նոր հասկա-
ցողություններ, նոր ձգտումներ:

Դրա դեմ շատ են բողոքում ծերերն ու տան տերերը,
վորոնք մինչև հիմա վոչ մի կերպ չեն ուզում համաձայնվել,
վոր կինն ել ընտանիքում հավասար իրավունքներ ունի և բա-
ժանվելու ժամանակ հավասար բաժին կարող է ստանալ:

Ընտանիքում կատարվող այս պայքարը կամ պատճառ է
դառնում, վոր ընտանիքը բաժանվի, և կամ հաղթությունը
տանում է նոր հոսանքը, և ընտանիքը վերակազմվում է նոր
փոխհարաբերություններով: Բայց այսպես լինում է միայն
այն ընտանիքներում, ուր վոր կան հասկացող կանայք և յե-
րիտասարդներ (ջահեղներ): Իսկ այն ընտանիքում, ուր կինը
դեռ աչք չի բացել, կամ վորտեղ յերիտասարդներ չկան, վոր
նրան թե ու թիկունք լինեն, այդպիսի ընտանիքում կինը դեռ
առաջվա պես ստորուկի նման հպատակվում է իր ամուսնուն և
ամուսնու ընտանիքին: Իսկ յեթե չի հպատակվում, պատահում
է, վոր առանց մի բան տալու կնոջը՝ անից դուրս են գցում
կամ չհպատակվելու համար, կամ զանազան տնտեսական պատ-
ճառներով: Տանից դուրս գցած խեղճ, մութ ու խավար գեղջ-
կուհին սկսում է իր իրավունքները պաշտպանելու համար
դիմել կին-բաժին և դատարան: Բայց որ-որի վրա պակասում
է հպատակվող ու համբերատար կին-ստորուկների թիվը: Շատ
է պատահում, վոր կինն իրեն դուրս գցելուց հետո այս-
քիչ է պատահում, վոր կինն իրեն դուրս գցելուց հետո այս-
պես մտածի. «Դուրս գցեցին, վոչ մի բան ել չտվին: Ե՛հ, ի՞նչ
արած, ի՞նչ կարող եմ անել:» Վոչ, հիմա վոր կուսակցու-
թյունը կանանց մեջ լայն աշխատանք է տարել, գեղջկուհին ել
թյունը կանանց մեջ լայն աշխատանք է տարել, համաձայնվել,
այդպես չի մտածում: Նա չի ուզում հաշտվել, համաձայնվել,
վոր ինքն ընտանիքում իրավագուրդ է. դրա համար ել գնում է
դատարան, վոր այնտեղ կարողանա իր իրավունքների տերը դառ-
նալ: Դատարանով կամ հողային հանձնաժողովների միջոցով բա-
ժանվող ընտանիքների թիվը շատանում է: Գեղջկուհին չի հրա-
ժարվում, ձեռք չի քաշում իրեն հասնող հավասար բաժնից:
Ընտանիքների բաժանվելու պատճառները շատ-շատ են: Պա-
տահում է—բաժանվում են, վորովհետև ամուսինը թամբալ է,
լավ չի աշխատում և ընտանիքի տնտեսությունը վատնում է,
կամ թե՛ բաժանվում են, վորովհետև ամուսինը և ընտանիքը

խավարամիտ են, չեն թողնում, վոր կինը աղատագրվի և մասնակցի գյուղի հասարակական աշխատանքներին: Այս բոլոր պատճառների հիմքն այն է, վոր կինը կռվում է ընտանեկան-կենցաղային այն հին սովորությունների ու կարգերի դեմ, վորոնք իրեն իրավունքից զրկում ու ստրուկ են դարձնում:

Բերենք մի քանի որինակ, թե ինչու յե բաժանվում ընտանիքը:

1. Զահել հարսը, վոր պատգամավորուհի յե, առաջարկում է իր կեսարին տնտեսության մեջ վորոշ փոփոխություններ մտցնել, վորոշ մեքենաներ ձեռք բերել: Կեսարը բոլորովին լսել չի ուզում: «Դու քո ջահել տեղով ուզում ես ինձ խելք սովորցնել: Յես եմ տան տերը—ինչ կուզեմ, կանեմ. չես ուզում, դուրս կորիւր տանից»: Յեվ այսպես տանից դուրս գցած հարսն ստիպված է լինում զիմել դատարան ու պահանջել իր բաժինը:

2. Հիմա յեղ դեռ սովորություն է, վոր ծնողներն իրենց տղային կամ աղջկանը ամուսնացնում են առանց նրանց կամքը հարցնելու: Շատ անգամ տղան կամ աղջիկը չեն ուզում կատարել ծնողների կամքը, վորովհետև նրանց ընտրած հարսնացուն կամ փեսացուն իրենց դուր չի գալիս: Նրանք կամ ուղղակի հակառակում են ծնողներին կամ թագուն ամուսնանում են իրենց ուզածի հետ: Յեվ անա այսպիսի մի դեպք է պատահել:

Տղան թագուն ամուսնանում է այն աղջկա հետ, վորին ինքը սիրում է, բայց ծնողները չեն ուզում: Դրա համար հայրը տանից դուրս է անում նրան ու մի փոքրիկ տնակ է տալիս ապրելու: Յերեք տարի միասին ապրելուց հետո տղան մեռնում է: Տղայի հայրն այդ փոքրիկ տնակն էլ խլում է հարսից ու դուրս գցում նրան՝ յերեխան գրկին: Հարսը գնում է կին-բաժին, այնտեղից էլ դատարան և պահանջում է, վոր կեսարն իր ունեցածը բաժանի իրեն հետ:

Բայց ընտանիքների այս ձևով մասերի բաժանվելը գեղջկուհուն ոգուտ չի տալիս: Վատանում են նրա տնտեսական պայմանները, ավելանում ու ծանրանում են տան աշխատանքները

և այսպիսի մանր տնտեսությունները փոխանակ ազատագրելու ընդհակառակը, գեղջկուհուն ավելի լեն ճնշում ու ստրկացնում: Դրա համար էլ ավելի զիտակից գեղջկուհիները, ընտանիքից բաժանվելուց հետո, աշխատում են մտնել վորևե արտել և հենց դրանով էլ փոփոխում են կենցաղն ու նպաստում իրենց ազատագրությանը:

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

Ամուսնական հարաբերությունների ասպարիզում ևս նկատվում է, վոր գեղջկուհին պայքար է մղում անկախություն ձեռք բերելու համար: Շատ անգամ ամուսինը չի համաձայնվում, վոր կինը մասնակցի հասարակական աշխատանքներին, նրան ծեծում է և ամեն կերպ ստիպում, վոր հին ձեվերով ապրի: Կինը չի ուզում կատարել նրա կամքը: Յեվ այս բոլորը վերջանում է նրանով, վոր կամ կինը իր մարդուն հասկացողության է բերում և նրան էլ է քաշում հասարակական աշխատանքների մեջ և կամ թե չե՝ բաժանվում:

Ամուսնավուծությունը կատարվում է կամ կնոջ պահանջով, կամ ամուսնու պահանջով և կամ յերկուսի համաձայնությամբ: Յերբ կինն է պահանջում բաժանվել, նա բաժանվում է, վորպեսզի իր կյանքն ավելի լավ դասավորի և հասարակության մեջ պետքական անձնավորություն լինի: Այս խմբին են պատկանում գիտակից գեղջկուհի պատգամավորուհիները և հասարակական աշխատանքի սեր ունեցողները:

Ահա մի որինակ.—Հակառակ ամուսնու կամքին՝ կինը մասնակցում է կանանց ժողովներին: Զայրացած ամուսինը մի որ վոտի տակն է գցում կնոջը ու մի լավ ծեծում: Կինը զիմում է դատարան և բաժանվում ամուսնուց, չնայած վոր նրանք իրար հետ ապրել էյին 22 տարի և 8 յերեխա ունեյին՝ 1-ից մինչև 18 տարեկան հասակի: Դատարանի վորոշմամբ այդ յերեխաներն էլ մնում են կնոջ մոտ: Այժմ այդ կինն աշխատում է գյուղական պատգամավորական ժողովում և գյուղ-փոխոգկումում:

Այսպիսի զիտակից, հասկացող կինն ամուսնուց բաժան-

վելուց հետո յեւ չի կորչում, վորովհետեւ նրան պաշտպանում են թե դատարանը և թե խորհրդային այլ կազմակերպութիւնները:

Շատ անգամ մարդաթող գեղջկուհին, ապրուստի միջոց չունենալու պատճառով, նորից ամուսնանում ե հենց առաջին պատահած մարդու հետ: Բայց այդ մարդը նրան միքիչ պահելուց և աշխատեցնելուց հետո դուրս ե գցում յերեխաների հետ ու ապրուստի միջոց եւ չի տալիս: Այսպիսի դեպքում գեղջկուհին պիտի նորից դիմի դատարան և պահանջի, վոր ամուսինը նրա հետ բաժանի իր ունեցածը և յերեխաներին ապրուստի միջոց տա:

Ամուսնալուծութեան հեշտութիւնը շատ անգամ տղամարդու կողմից ոգտագործվում ե կեղտոտ նպատակների համար: Մեր մութ ու խավար գյուղերում ամեն տեսակ չարաշահութիւններ են անում: Որինակ՝ 1) տղային ամուսնացնում են, վոր աղջկա բաժինքը վերցնեն և իրեն եւ աշխատեցնեն. 2) միքանի անգամ ամուսնանում և դուրս են գցում կնոջը՝ առանց մի բան տալու: Որինակ՝ մի տեղ այսպիսի դեպք ե պատահել. — Ամուսինը խել ե կնոջ ոժիտը և կնոջը հղի դրութեան ժամանակ տնից դուրս ե գցել: Դրանից հետո անմիջապէս ամուսնացել ե մի ուրիշ՝ հարուստ կնոջ հետ, վոր նրա բաժինքն եւ ստանա: Մի ուրիշ դեպք. — Գյուղի կուլակն աշխատանքներն սկսվելու ժամանակ վերցնում ե մի բանվորուհի աղջիկ — վորպէս կին: Ամբողջ ամառը պահում ե մօտը, աշխատեցնում, և յերբ գալիս ե աշունը, յերբ աշխատանքները վերջանում են, արդեն հղիացած այդ աղջկան տնից դուրս ե գցում:

Բայց այսպիսի դեպքեր շատ չեն պատահում: Խորհրդային որենքն ու իշխանութիւնը միշտ պաշտպանում են կնոջ շահերը, դրա համար եւ այժմ կնոջ դրութիւնը բաժականին թեթեւացել ե: Որինակ՝ մի պատգամավորուհի գրում ե. «Մի ժամանակ իմ մարդն ինձ շատ եր ծեծում, բայց հիմա բաժանվելուց վախենում ե. հետո շատ լավ ե»: Մի ուրիշը գրում ե. «Հիմի յես եւ չեմ վախենում իմ ամուսնուց: Յեթե հետո լավ չի վարվիլ — կգնամ դատարան և կբաժանվեմ»:

Պատահել ե և այսպիսի դեպք: Ամուսինը բաժանվել ե կնոջից, կինը դիմում ե դատարան և պահանջում յերեխային պահելու միջոցներ: Դատարանը վորոշում ե գյուղացուց առաջին մի կով և տալ կնոջը: Բայց գյուղացին նորից համաձայնվում ե ապրել իր կնոջ հետ, վորպէսզի չզրկվի կովից: 20 տարեկան մի յերիտասարդ 2 տարի կնոջ հետ ապրելուց հետո բաժանվում ե նրանից: Բայց յեղբ իմանում ե, վոր ինքը պարտավոր ե կնոջ ու յերեխայի ապրուստի համար միջոցներ տալ, նորից միանում ե, և այժմ եւ ապրում են իրար հետ:

ԿՆՈՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ.

Յեթե դատարանում գործի քննութիւնը ճիշտ դրվի, յեթե մի կողմից եւ հիմնարկութիւնները, կազմակերպութիւններն ու գյուղացիները ոգնեն դատավորին — մօր և յերեխայի ներքեւ միշտ կարելի կլինի պաշտպանել: Գյուղական ընտաշահերը միշտ կարելի կլինի պաշտպանել: Կնոջ և նրա յերեխայի նիքից յեթե չի կարելի դուրս արած կնոջ և նրա յերեխայի համար փող պահանջել, ապա կարելի յե պահանջել մթերք (հաց, յուղ, պանիր և այլն) և այդպիսով կարելի յե ապահովել թե կնոջը և թե յերեխային:

Դատարանը շատ մեծ նշանակութիւն ունի գեղջկուհու տնտեսական և կենցաղային շահերը պաշտպանելու հարցում: Դրա համար եւ այդ նշանակութիւնն ավելի մեծ կլինի, յեթե դատարանի աշխատանքներին մասնակցեյին և գեղջկուհիները:

Ո՞վ ավելի ուշադիր, ավելի մանրամասն կարող ե մօտենալ ընտանեկան ու ամուսնական ցավոտ հարցերին, քան գեղջկուհին:

Դեղջկուհու ազատագրման գործը հենց իրեն գեղջկուհու գործն ե: Դրա համար եւ անհրաժեշտ ե, վոր գեղջկուհին մասնակցի դատարանի աշխատանքներին՝ վորպէս ատենակալ և այլն: Բայց այս հարցի կարևորութիւնը դեռ չեն հասկացել դատարանը, ժողովուրդը, նույնիսկ ինքը գեղջկուհին:

Դեռ շատ քիչ գեղջկուհիներ կան, վոր մասնակցում են դատարանի աշխատանքներին: Իսկ դատարանում պատասխանատու պաշտոն վարող գեղջկուհի — վոչ մեկը չկա:

Նույնիսկ այն գեղջկուհիները, վոր ատենակալ են ընտրված դատարանում, նրանք ել իրենց աշխատանքներին կանոնավոր չեն հաճախում:

Կոմմունիստական կուսակցութիւնն այս բանի վրա շատ մեծ ուշադրութիւն ե գարծնում: Նա ցանկանում ե, վոր գյուղական վարչական մարմիններում, հասարակական հիմնարկութիւններում, դատարաններում և ամեն տեղ գեղջկուհին ել իր տեղն ունենա, մասնակցի աշխատանքներին: Կուսակցութիւնը վորոշել ե այն ել, վոր ամեն տեղ և ամեն դեպքում պաշտպանվեն գեղջկուհու անտեսական, կենցաղային և ամեն տեսակի շահերն ու իրավունքները: Գեղջկուհի ատենակալների թիվը տարեցտարի ավելանում ե: Պատգամավորական ժողովների իրավաբանական սեկցիաներում նրանք մանրամասն ծանոթանում են խորհրդային որենքներին և դատարանի կազմությանը: Վարժվում են կնոջ ազատագրման գործում գեղջկուհի ատենակալների կատարելիք դերին ու նշանակությանը:

Այժմ արդեն այդ աշխատանքներն իրենց ազդեցութիւնը թողել են գյուղական հասարակական կյանքի վրա:

Որ-որի վրա ավելանում են գործույթ և հասարակական ու դատարանական աշխատանքներին մասնակցող կանայք: Գեղջկուհին արդեն սովորել ե պաշտպանել իր շահերը թե՛ ընտանիքում և թե՛ հասարակության մեջ: Յերբ կեսարը կամ ամուսինը կոպիտ են վարվում նրա հետ, նա առանց քաշվելու դիմում ե դատարան:

Նոր կենցաղ ստեղծելը, խորհրդային որենսդրութիւնն ամբողջապես իրականացնելն ու կյանքի մեջ մտցնելն ամենալավ գրավականն ե՝ գյուղի դարավոր նախապաշարմունքներն ու բռնութիւնները հաղթահարելու և վերացնելու համար: Սակայն միայն բոլոր խորհրդային և հասարակական կազմակերպութիւնների ոգնությամբ, բոլոր աշխատավորների, բանվորների, գյուղացիների և գլխավորապես գեղջկուհիների և բանվորուհիների մասնակցությամբ ու Կոմմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ կարելի յե կյանքի մեջ իրականացնել խորհրդային որենսդրութիւնը և գյուղում փոխել ու վե-

րակազմել ընտանեկան կենցաղային հարաբերութիւնները:

Ո՞վ ե կենցաղային պայմաններով ավելի շատ ճնշված ու ստրկացած, քան թե գեղջկուհին և բանվորուհին: Նա յե, վոր ամբողջովին պիտի ցանկանա փոխել, վերակազմել կյանքը նոր հիմունքներով: Հասարակական ու խորհրդային կազմակերպութիւններում ակտիվ կերպով մասնակցելով, Կոմմունիստական կուսակցության և խորհրդային իշխանության աշխատանքներին աջակցելով, ոգնելով՝ բանվորուհին և գեղջկուհին կարող են ստեղծել այնպիսի հասարակութիւն, վորտեղ հին ստրկության ու բռնության հետքն անգամ չի լինի:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0215281

37.841